

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПОЛЬЩІ

У статті проаналізовано особливості викладання іноземних мов у Польщі у перехідний період. Розглянуто особливості системи викладання англійської мови у період нестачі професійних викладачів, використання позаштатних працівників та перекваліфікування їх на викладачів іноземної мови. Здійснено порівняння з Україною, яка переживає подібний етап входження у світову спільноту та має завдання підвищення якості навчання іноземних мов.

Ключові слова: іноземна мова, позаштатний працівник, кваліфікація, досвід, контекст.

Динамічний розвиток міжнародних відносин та глобалізація визначають пріоритетність знань іноземної мови спеціалістом поряд із професійними знаннями та соціальними навичками. Україна перебуває на новому етапі розвитку відносин із країнами ЄС та світу. Перед країною стоїть надзвичайно важливе та складне завдання – навчитися жити, працювати, давати освіту згідно зі світовими стандартами. Серед країн ЄС є країни, які ще не так давно були у схожому становищі, але на сьогодні вони є повноправними членами Європейської та світової спільноти. Нам є чого навчитися у таких країн. Ми маємо використати їхній досвід і врахувати їх помилки. Серед країн, які нещодавно ввійшли у Європейську спільноту, Польща – країна, близька нам географічно, має схожу історію, тісні зв'язки з Україною, у тому числі в навчальних програмах та обміні студентами.

Українські науковці вже деякий час цікавляться професійною освітою у Польщі. Особливість професійно-педагогічної підготовки вчителів у Польщі висвітлював А. Василюк, тенденціями децентралізації займалася Л. Гриневич, питання системи професійної підготовки соціального педагога в сучасній Польщі розглядав С. Когут, проблеми професійної підготовки інженерів-педагогів вивчав Є. Нероба. І. Шемпрух цікавився тенденціями розвитку педагогічної освіти. Стандарти освіти та підготовки вчителів досліджували такі польські вчені, як А. Вілкомірська, Т. Дмоховські, А. Зелінська, А. Косинська. Що стосується підготовки вчителів іноземної мови, то нею займаються такі польські вчені, як Г. Коморовська, Г. Матез, І. Страхановська. На цьому питанні також зосереджуються українські вчені Н. Авшенюк, О. Герасимова, І. Закір'янова, Н. Молодиченко та ін.

Мета статті – дослідити особливості викладання іноземної мови у навчальних закладах Польщі, починаючи з етапу зміни напрямку розвитку країни, а також виявити фактори, які відрізняють польську систему навчання іноземної мови від української, проаналізувати, як підготовка викладачів впливає на рівень викладання іноземних мов.

У кінці двадцятого століття напрям розвитку країн соціалістичного табору змінився у бік світової спільноти, і одразу Польща почала відчувати нестачу вчителів іноземних мов. Причиною був той факт, що до 1990 р. не більше 20% тих, хто навчався у середніх школах, мали у програмі навчання іноземну мову, окрім російської. 4000 вчителів західних іноземних мов, здавалося, були достатньою кількістю для обслуговування середніх загальноосвітніх шкіл, які пропонували чотирьохрічний курс навчання іноземної мови загальною кількістю 400 годин.

Що стосується навчання англійської мови, то 1600 вчителів, які працювали повний робочий день, забезпечували 8% населення від 15 до 19 років навчанням від 2 до 3 годин на тиждень. Цього було достатньо, бо англійська мова не була частиною навчальної програми для початкових та середніх шкіл. Однак суспільство ситуацію не визнавало задовільною, бо батьки все рівно бажали навчати дітей іноземної мови, тільки були вимушені робити це на курсах, організованих за їх проханням у школах, або на приватних заняттях попри невисокий рівень життя.

Коли настав час рівних прав для всіх іноземних мов, та навіть заохочувався вільний вибір мови для вивчення, необхідність у викладачах іноземних мов виросла миттєво й у багато разів, і кількість фахівців, необхідних для викладання іноземних мов, наблизилася до цифри викладачів російської. Викладачів англійської потребувалося щонайменше 20 000. Як виявилось, учні хотіли вивчати саме англійську мову як першу іноземну.

У 1990-х рр., коли стало заохочуватися вивчення іноземної мови із раннього віку та у різних типах навчальних закладів, кількість викладачів, необхідних для викладання західних мов, становила 100 тисяч, а для англійської – 70 тисяч.

І тут Польща зіткнулася із проблемою, яка актуальна й у нас. Це проблема некваліфікованих викладачів. Щоб задовольнити запити в кількості викладачів іноземної мови, школи були вимушені використовувати позаштатних співробітників, або навіть педагогів, кваліфікованих у навчанні немовних предметів. Для того, щоб отримати дозвіл на викладання мови ці люди повинні були скласти іспит, організований місцевими освітніми органами управління. (Тут хочеться згадати наших студентів із маленьких сіл, які пояснюють погане знання іноземної мови тим, що заняття з англійської в них часто проводили фахівці з інших предметів).

Пізніше Міністерство освіти почало шукати довгострокове рішення проблеми. Некваліфіковані викладачі повинні були складати вже спеціальний екзамен (Cambridge First Certificate and Advanced Certificate examination), це було умовою для подання заяви на викладання курсу мови у школі в обсягом 280 навчальних годин. Після успішного завершення курсу, який було організовано педагогічними коледжами або місцевими освітніми органами, вони отримували кваліфікацію для викладання у початкових та середніх школах. Рівень кваліфікації, який надавався викладачам, залежав від якості володіння мовою та академічними досягненнями. Початок роботи такого курсу був представлений Міністерством освіти у 1992 р.

Загальна кількість 280 годин була поділена на 140 годин консультацій та 140 годин самостійної роботи, навчання та роботи над проектами. Розробку конкретної та детальної програми було доручено університетам.

Курс включав чотири компоненти:

- вивчення практичної та теоретичної граматики, 20 навчальних годин самостійної роботи;
- вивчення історії та культури англomовних країн, 20 годин практичних занять, 20 годин самостійної роботи;
- вивчення елементів психології та освітніх наук, 20 годин практичних занять та 20 годин самостійної роботи та роботи над проектами;
- вивчення методики викладання англійської мови, 80 годин практичних занять та 80 годин самостійної роботи та роботи над проектами.

Звичайно, були побоювання, що курси для некваліфікованих викладачів, зайнятих у навчальному процесі, можуть бути використані тими, хто вирішив вступити до шкільної системи у пошуках швидкого способу отримання кваліфікації, а потім перейти у приватний сектор. Але виходу не було.

Визначено такі цілі курсів:

- навчати слухачів розумінню принципів людської комунікації та вербальної/невербальної взаємодії;
- знайомити слухачів з основними концепціями та теоріями викладання та навчання мови, а також з альтернативними підходами до викладання;
- забезпечити оволодіння слухачами діапазоном навичок та технологій, які можуть бути успішно втілені в аудиторіях початкових та середніх шкіл;
- допомогти слухачам створити свій власний стиль викладання та спілкування, беручи до уваги особистісні сильні та слабкі психологічні та педагогічні сторони;
- дати можливість слухачам приймати рішення, які саме навички є необхідними та які саме дії є доречними в різних ситуаціях, що виникають в аудиторії;
- допомогти слухачам оцінювати, відбирати, розробляти, адаптувати та використовувати навчальний матеріал та ресурси якнайкраще;
- допомогти слухачам розвинути здібність аналізувати, оцінювати та покращувати їх методи навчання через зворотній зв'язок, а також через вибір інструментарію та технологій, який вони самі винайдуть у результаті спостережень, самооцінювання та оцінювання студентів;
- заохочувати слухачів до читання додаткової професійної літератури в області навчання іноземних мов та до застосування отриманих знань на практиці;
- допомогти слухачам розробити власні плани для забезпечення безперервного професійного розвитку “крізь життя”.

Зміст програми було зорієнтовано на досягнення цих цілей. Слухачі курсів повинні:

- знати та розуміти головні поняття та методи викладання англійської як іноземної мови, тобто поняття комунікації, взаємодії, процесів викладання та навчання, причини успіху та невдачі у викладанні та у навчанні;

- знати та розуміти потреби тих, хто навчається, засоби планування курсу, типи планів та розкладів, принципи вибору матеріалу та планування занять;
- розуміти різноманіття звичайних і альтернативних методів навчання, вимови, правопису, словникового запасу, структури мови;
- володіти засобами розвитку у студента всіх чотирьох мовних навичок;
- знати та розуміти особливості викладання в різноманітти контекстів та умов (дуже великі аудиторії, групи зі змішаними здібностями, дуже юні учні, перші заняття, позапланові заняття тощо);
- мати необхідні навички зворотнього зв'язку, спостережень, самооцінювання та оцінювання.

Акцентуючи увагу на тому, що ці цілі та зміст програми стосувалися курсу однорічної підготовки непрофесійних викладачів, які тільки після цих курсів робили спробу залишитися у системі освіти на період в один рік, хочеться сказати, що у далекі дев'яності роки польська система викладання іноземних мов зробила величезний крок уперед до європейських стандартів.

У 1990-х рр. встановлено також паралельну систему підготовки вчителів у коледжах з метою задовольнити потребу в нових викладачах. Коледжі пропонували трьохрічний курс з 24 годинами на тиждень викладання іноземної мови в іншомовному оточенні, при цьому 60% часу виділялося формуванню практичних мовних навичок, 20% приділялося стислому курсу лінгвістики та літератури.

На сьогодні відповідно до державного стандарту викладач англійської мови в Польщі повинен володіти навичками та знаннями у таких сферах педагогічної діяльності:

- у своїй спеціальності – щоб бути компетентним, безперервно поглиблювати свої знання;
- у психології та педагогіці – для виконання виховної роботи, розвитку учнів, можливості індивідуального підходу до учнів, грамотної організації навчального процесу, організації сприятливого середовища для навчання, співпраці із учнями та батьками;
- у загальних навчальних предметах – для проведення цікавих занять, підтримки зацікавленості учнів, надання їм нової інформації, правильного підбору матеріалу;
- в інформаційних технологіях – для використання технічних засобів на заняттях, можливості спілкуватися із молоддю на сучасному рівні, можливості використання нових джерел інформації та зв'язку;
- у ще одній іноземній мові на рівні B2 – згідно із Європейськими рекомендаціями з мовної освіти.

Враховуючи вищезазначене, можна зробити такі **висновки**. В умовах інтеграції країни у світову спільноту вимоги до знань іноземної мови дуже зросли. Значною мірою успіх у навчанні належить викладачам. Польська система викладання іноземних мов, особливо починаючи із 1990 р., є прикладом перебудови системи на таку, що сприяє комунікації, взаємодії, ви-

користанню різних методик і накопиченню знань із різних сфер життя. Такий підхід до навчання мов виник у скрутний для країни час, коли система потребувала вирішення проблеми з метою корінної зміни напряму розвитку країни та її вступу у світову спільноту. Україна знаходиться у схожій ситуації і може використати досвід Польщі у своїй системі освіти.

Список використаної літератури

1. Komorowska H. *Metodyka nauczania języków obcych* / H. Komorowska. – Warszawa : Fraszka Edukacyjna, 2002. – 134 s.
2. Regulation of the Minister for National Education of December 1st 2004 on the achievement of levels of professional advancement by teachers // *Dziennik Ustaw Official Journal of Laws*. – 2004. – № 260. – item 2593.
3. *Schooling for Tomorrow*. In: *What schools for the future*. – Paris : OECD, 2001. – P. 77–98.
4. Rokita J. *Portfolios in Language Teacher Education*. *Studies in Teacher Education* / J. Rokita. – Kraków : Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2005. – S. 26–33.

Стаття надійшла до редакції 06.08.2015.

Поникаровская С. В. Особенности преподавания иностранных языков в Польше

В статье проанализированы особенности преподавания иностранных языков в Польше в переходный период. Рассмотрены особенности системы преподавания в период нехватки профессиональных преподавателей, использования внештатных преподавателей и переквалификации их на преподавателей иностранного языка. Проведено сравнение с Украиной, которая переживает аналогичный этап вхождения в мировое сообщество и ставит перед собой задачу повышения качества обучения иностранным языкам.

Ключевые слова: иностранный язык, внештатный работник, квалификация, опыт, контекст.

Ponikarovs'ka S. Features of Teaching of Foreign Languages in Poland

Dynamic development of international relations and globalization put knowledge of foreign languages among the most important requirements along with professional knowledge and social skills. Ukraine is now at the new stage of developing relations with EU countries and the world. Among the countries that have entered the European Community quite recently is Poland, the country which is close to Ukraine geographically, has a similar history and strong links with Ukraine. We can use its experience to our best.

When Poland entered the period of equal rights for all foreign languages the need for foreign language teachers increased immediately and by many times. And here Poland faced the problem, which is still topical for Ukraine – the problem of unqualified teachers. In order to meet the demand in the number of foreign language teachers the schools had to recruit freelance teachers or even teachers qualified for subjects other than languages. Later the Ministry of Education started to look for the regular solution of this problem and since then the unqualified teachers have had to pass the special exam (Cambridge First Certificate and Advanced Certificate examination), giving them the possibility to apply for the job for one year.

Today, according to the state standard, the teacher of English in Poland has to possess the following skills and knowledge in various fields of pedagogical activity: in his specialty, in psychology and pedagogical science, in general subjects, in information technologies, in one more foreign language according to European recommendations in language education. Such approach to learning languages came to life at the moment when the system required solution of the task to change the direction of development fundamentally in order enter the world community. Ukraine is in the same situation now and can use the experience of Poland in its system of education.

Key words: foreign language, freelance, qualification, experience, context.